

GÖÇ, KİMLİK VE EDEBİYAT

IMMIGRATION, IDENTITY AND LITERATURE

*Semran CENGİZ****Özet:**

Küreselleşmeyle gelen sorunların başında göç, yoksulluk, göçmenlerin uyum problemleri, kimlik ve kültürel çatışmalar bulunmaktadır. Bütün dünyayı büyük bir pazar haline dönüştüren küreselleşme aktörleri, dünyanın en uç noktasındaki insana bile ulaşip ürününü pazarlamayı düşünmekte bunun için de, onun yerel kimliğine vurgu yapıp, çeşitliliğin zenginlik olduğunu söylemektedir. Böylece sınırlar kolaylıkla aşılmakta ve tüketim kültürü en uzak köşelerdeki insanlara bile aşılanabilmektedir. Fakat kazanan hep bir taraf olmakta, birileri tükettikçe birileri daha fazla kazanç elde etmektedir. Artık fazla tüketecek güçleri olmayan insanlar, onlara bu alışkanlığı kazandırmış olanların evlerine konuk olmakta ve bu kazançtan pay almak istemektedir. Bu durumdan memnun olmayan modern dünya insanları, göçmenleri merkezin dışına itmek için her yolu denemiş ancak başarılı olamamıştır. İki taraf arasında çatışmaya yol açan bu durum, kimlik sorunlarının doğmasına yol açmıştır. Bugün gelinen noktada göçmenler melez kimlikli insanlar olarak, modern dünyada yer almaya çalışmaktadırlar. İki kimlikli göçmen çocuklarının yaptıkları müzikler, yazdıkları eserler bütün dünyada ilgi görmekte, kabuk değiştiren göçmen kimliği, yeni yüzyılın uzlaşma alanı olarak umut vaat etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, göç, kimlik, melezleşme, göçmen edebiyatı.

Abstract:

The leading problems incidental to the globalization are the immigration, the poverty, the adaptation problems of the immigrants, the identity and the cultural conflicts. The globalization actors that are transforming the whole world to a huge market, consider to commercialize the product even to the people at the other end of the world. Therefore they lay emphasis on its local identity and remark its variety as its richness. In this way the limits are easily exceeded and the consumption culture becomes available to be instilled upon even the people at the back of the beyond. However one party always wins; the more some people consume, the more some people make profit. The people who does not have any power to consume anymore, becomes the guest of the ones who get them adopt this habit and desires to receive a share from this profit. The modern world people who are not pleased with this situation, have made every effort to alienate the immigrants from the center but they could not succeed. The situation that gave rise to a conflict between parties, have

* Öğr. Gör. Dr., Bilkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü – Ankara semran@bilkent.edu.tr

also led the identity problems to occur. In the present situation, the immigrants are trying to take place in the modern world as people with hybrid identities. The music produced by the children of the immigrants with double identities, attracts attention of the world where the immigrant identity, changing its shell, promises hope as the conciliation area of the new century.

Key words: Globalization, immigration, identity, hybridization, immigrant literature.

Giriş

Bütün dünya, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yeni bir kavramla tanıştı: Küreselleşme. Birileri, sınırları kolaylıkla aşıp evimize konuk olmakta ve kendi yaşam biçimini, düşünce yapısını, ürettiklerini pazarlamakta, bundan da ekonomik anlamda büyük kazançlar elde etmektedir. Bir zamanlar sömürgecilik adı altında yapılan şimdi küreselleşme olarak kapımıza dayanmıştır. Dünyada pek çok ülke hazırlıksız yakalandığı bu duruma ayak uyduramadığı gibi, şaşkınlığını da üzerinden henüz atabilmiş değil.

Sömürgecilik yıllarından itibaren “öteki” olmayı kanıksamış olan “üçüncü dünya” toplumlarını şimdi de “kimlik” yitimi kaygısı sarmış durumda. Ulus-devletlerin yavaş yavaş etkisizleştirildiği bu düzende, dünya ekonomisinin dev şirketleri, pazar olarak gördükleri her yere kolaylıkla girebilmekte ve ürettiklerini satarak büyük kazançlar elde etmektedirler. Bu şirketler için, artık aydınlanma döneminin değer yargıları değil, ekonomik kazanımlar önem taşımaktadır. Böyle bir durumda bir yandan evrenselliğe vurgu yapılırken bir yandan da pazar olarak belirlenen ülkenin yerel değerleri öne çıkarılmakta ve milliyetçiliğin karşısına küreselleşme olgusu konularak daha fazla kazanç elde etmenin yolu bulunmuş olmaktadır. Stuart Hall, küreselleşmenin farklılıklara yaklaşımını hiç de masum görmemektedir. Hall, küreselleşmenin “*farklılıklarla beraber yaşamayı ama bir yandan da onları yenmeye, bastırmaya, denetimine almaya ve içine çekmeye çalıştığını*” söylemektedir (Hall, 1998: 54-55).

Bu yeni dünya düzeninde ekonomik gücü elinde bulunduran Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri, bu sistemden en fazla payı alıp zenginleşirken, “üçüncü dünya” fakirleşmekte ve giderek bağımlı hale gelmektedir. Bir süre sonra kendisini idare edemez hale gelen “üçüncü dünya” çareyi zenginin kapısını çalmakta bulur. Kendi ülkelerinde yoksullukla boğuşan insanlar, daha iyi bir yaşam için zengin ülkelere akın ederler. Böylelikle küreselleşme patronlarının hiç de hesaba katmadıkları bir durum çıkar ortaya: Göç.

Akımlar halinde gelen göçmenler, beraberlerinde bir sürü sorun da getirirler: İşsizlik, kimlik sorunları, toplumsal uyumsuzluk ve kültür çatışması.

Göçmen, kimliğini muhafaza etmek adına direngenlik gösterirken, içinde yaşadığı toplum da ona kendi kimliğini ve kurallarını dayatmaktadır. Son derece çatışmalı olan bu durum, günümüz dünyasının en önemli sorunlarından biridir. Peki, göçmenin kimlik kaygıları, asimilasyonla uyum arasındaki ince çizgi ve daha pek çok sorun, göçün olumsuz sonuçları olarak belirmişken, göçmenin entelektüel dünyasında neler olmaktadır? Yani göçmenler yaşadıkları ülkelerde sanat, bilim, düşünce dünyasına katkı sunabilmekte ya da bu alanlarda kendini var edebilmekte midir? Özellikle edebiyat alanına bakılacak olursa, kimlik konusunda yaşanan sorunların bu alanda da var olduğu görülecektir.

Göçle Gelen Kimlik Sorunu ve Göçmen Edebiyatı

Sömürge yıllarından itibaren bütün kaynakları kuzey yarımküre devletleri tarafından tüketilen güney yarımkürenin pek çok ülkesinin insanı, yoksulluğun pençesine düşmüştür. Evlerinde misafir ettikleri zengin, bilgili ama bir o kadar da kurnaz konukları, onlar farkında olmadan, ellerindekileri alıp ülkelerine dönmüşlerdir. Güneyin geleneksel yapısını, kültürünü, ruhunu çok iyi tanıyan kuzeyli, bu sayede onu kolaylıkla sömürmüş ve fakir bir yaşamın kollarına terk etmiştir. Yüzyıllar içinde kendini güçlendiren kuzey, böylelikle kendisini merkeze almış ve sömürdüğü ülkeleri de kendisine bağımlı, gelişmemiş, aşağı unsurlar konumuna düşürmüştür. Jorge Larrain'in ifade ettiği gibi *“küreselleşme sürecinin öncü gücü olarak bu sürecin merkezinde bulunan ülkeler, kendi ulusal kimliklerini merkezi, egemen bir şekilde oluşturmuşlar, diğer kültürlerin tümünü çevre ve aşağı olarak niteleme misyonuna sahip olduklarını düşünmüşlerdir”*(Larrain, 1995: 216). Artık yuvalarının huzuru kalmamış olan yoksul, çevre insanları ise belki de ilk defa kandırıldıklarının, suistimal edildiklerinin farkında olarak varlıklarını sürdürürebilmek, geleceklerini korumak adına her türlü tehlikeyi göze alarak legal ya da illegal yollardan zengin ülkelerin yolunu tutmuşlardır.

Yeni dünyaya ulaşmak için sahip oldukları her şeyi satıp savarak insan kaçakçılarına veren, eski bir teknede ya da bir tırın daracık yakıt tankında istiflenmiş bir halde saatlerce yolculuk yapmak zorunda kalan bu insanların bir kısmı havasızlıktan ölürken, bir kısmı denizlerin derinliklerine gömülmüştür. Habib Bektaş'ın *Cennetin Arka Bahçesi* (1999) romanının kahramanı Çakır'la ailesinin başına gelenler gibi.

Göçmen üzgün, kırgın ve biraz da umutla kapısını çaldığı ülkelerde yeni bir yaşam için destek arar. Dilini, kültürünü bilmediği bir dünyada varolmaya çalışan bu “ötelere çocukları”, kuzeyin huzurunu kaçırlar. Gün

geçtikçe artan sayılarıyla caddeleri, sokakları, mahalleleri dolduran “öteki”ler, bütün dışlanmalara rağmen gitmeyip direnmekte, insanca yaşamının kendilerinin de hakkı olduğunu her fırsatta dile getirmektedirler.

Çoğunluğun içerisinde kaybolmamak için, sahip olduğu ve o güne kadar yücelttiği dilini, dinini, kültürünü, kimliğini yitirmemek için göçmen, kendisi gibi yaşayan ve düşünenlerle birlik olup topluluklar ya da cemaatler kurmakta bu da onu içinde yaşadığı toplumdan koparmaktadır. Kimi gruplarda çoğunluğa duyulan tepki, çete kurma şeklinde ya da kanun dışı faaliyetlerle kendini göstermektedir. Dışlanmış, horlanmış göçmenler, var olduklarını kanıtlamak, seslerini duyurmak için zaman zaman şiddete başvurmak zorunda kalırlar. Birkaç yıl önce, Paris’in banliyölerindeki göçmen gençlerin gösterileri, onları görmezden gelen bir sisteme başkaldırıdan başka bir şey değildi.

Göçmenler, artık yerleştikleri ülkelerde bir hak arayışı içerisine girmiş ve merkezin sahip olduğu paydan hisse almak istemektedir. Merkezdekiler tarafından çevredekiler olarak adlandırılan insanlar, artık kendi kimlikleriyle, bütün özgünlüklerini muhafaza ederek onların yaşamlarına ortak olmuşlardır. Buna tahammül edemeyen bazı çevreler ise ırkçılık boyutunda marjinalleşerek, göçmenlerin karşısına bir duvar örmüştür. Merkezde ırkçı tutumlar arttıkça, göçmenlerde de karşı bir tavır olarak kendi kimliğini öne çıkarma duygusu belirlemektedir. Çoğunluktaki merkezin, kimlik dayatmalarına karşı, kültürel kimliğini bir kalkan olarak kullanan göçmenler gittikçe içe kapanmakta, merkezden uzak, ona paralel yaşamlar oluşturmaktadırlar. Metropollerin kenar semtlerinde kendilerini var etmenin savaşını vermektedirler.

Bir yandan dünya insanı olma söylemleri dillendirilirken bir yandan da farklı olanın ötekileştirildiği bir sistemde, çatışma giderek alevlenmekte ve bu yangın her iki tarafı da aynı düzeyde yakmaktadır. Merkezle çevre ne kadar direnirlerse dirensinler iki taraf da birbirinden etkilenmekte ve göçmen, belki de yeni yüzyılda yeni bir kimliğin inşasına yardımcı olmaktadır. Kimlik çatışmasının kaçınılmaz sonucu olarak iki kültürün birbirine değdiği noktadan kırılmalar baş göstermiş ve her iki taraftan da kırılıp dökülen parçalardan yepyeni bir kimlik oluşturulmuştur.

Bugün Avrupa ülkelerinde renkleri, giysileri, dilleri, müzikleri, kültürleri farklı milyonlarca insan dolaşmaktadır. Farklı olduklarını her fırsatta dile getiren, hatta bunu Avrupalının gözüne sokarcasına sembolleştiren göçmenler, ne kadar direnseler de ikili bir kimliğin pençesine çoktan düşmüşlerdir. Onlar artık ne geçmişlerine ne de bugüne aittirler. Meyda Yeğenoğlu’nun ifadesiyle “göçmen kimliği ne arkaik ne moderndir, ne geçmişe ne de şimdiye aittir. Bu kimlik ne o’dur, ne de bu’dur, aynı anda her ikisidir” (Yeğenoğlu, 1995: 80). Kısacası göçmenin kimliği melez bir

kimliktir. Göçmenin ikili kimliğini Amin Maalouf, *Çivisi Çıkış Dünya* adlı eserinde şu cümlelerle anlatır:

“Yabancı ülkeye göç eden birinin, öncelikle kendi ülkesinden göçtüğü unutuluyor genelde. Sıradan bir ayrıntı değil bu, göçmen gerçekten iki kişidir, kendini de öyle görür. İki farklı topluma aittir ve her iki toplumda aynı statüye sahip değildir. Örneğin, sürüldüğü kentte, alt düzeyde bir görevde çalışmaya boyun eğen diplomalı biri, anayurdunda saygın bir kişi olabilir. Kuzey şantiyelerinde çekine çekine, hep yere baka baka konuşan Faslı bir işçi, yakınlarının arasına döndüğünde gururla kendi dilini kullanabildiğinde, özgüvenli hareketlerle, yüksek sesle konuşan, tatlı dilli bir hikâyeciyeye dönüşebilir” (Maalouf, 2009: 179).

Göçmenin melez kimliğinin bir ifadesi de, Almancayla Türkçenin karışımından doğan ve Almanya’da yaşayan genç Türk göçmenler tarafından oluşturulan kanake-sprak denilen “dil”dir. Birtakım gruplar tarafından geliştirilen bu jargon, göçmenlerin ikili bir yaşamı yavaş yavaş kanıksadıklarının belirtisidir.

Artık bütün dünyada özellikle sanat alanında çeşitlilik, renklilik ve çokseslilik kavramlarına vurgu yapılmakta ve yaşadıkları ülkelerde yarattıklarıyla ilgi gören, yüceltilen, çok büyük ödüllerle taltif edilen göçmen sanatçıların sayısı her geçen gün artmaktadır. Sisteme yavaş yavaş dahil olan göçmen de artık eski kimlik inadından vazgeçmekte ve kimlikler üstü bir anlayış geliştirmektedir. Nitekim küçük yaşta göçmen olarak gittiği Almanya’da daha sonra yazdığı romanlarla adından fazlasıyla söz ettirmiş, pek çok ödül almış, eserleri dünyanın pek çok diline çevrilmiş olan Akif Pirinçci, romanlarını Almanca yazmakta ve ne Türk ne de Alman olmakla pek de fazla ilgilenmemektedir. Belki de sorunları aşmanın en doğru yolu bu. Yani bir kimlik ne kadar çok öne çıkarılırsa başka kimlikler de hemen savunmaya geçip kendi kimliklerini baskın hale getirmeye çalışıyorlar. Oysaki kendinizi böyle bir sınırlamadan azade kıldığınızda bu sorunların hepsi kendiliğinden ortadan kalkmaktadır.

Yüzyılın bu karmaşık sorununun bir diğer boyutunu da edebiyat oluşturmaktadır. Göçmen yaşadığı ülkede kendini anlatabilmenin bir yolu olarak edebiyatını da oluşturmuş ve nereye ait olduğu, adının ne olması gerektiği konusunda tartışmaların hâlâ sürdürüldüğü bir alan olarak varlığını devam ettirmektedir. Başlangıçta göçmen gibi edebiyatı da kabul görmemiş; ancak zamanla bu zenginliğin farkına varan bazı büyük yayınevleri, bazı edebiyat çevreleri, yazarlar ülkelerinde filizlenen bu oluşumu göz ardı etmek yerine onu kazanma yoluna gitmişlerdir. Nitekim Fransa’da yaşayan Lübnan asıllı Amin Maalouf, Almanya’ya Romanya’dan göç etmiş olan Herta Müller sadece yaşadıkları ülkelerde değil bütün dünyada kabul görmüş göçmen yazarlardır.

O halde göçmen, bütün varlığıyla edebiyatı da dahil olmak üzere dünyanın karşısında durmuş bir gerçekliktir. Bu gerçekliğin ifade şekli olan edebiyat da başlangıçta, kendisini var eden yerel değerlerin bir ifadesiyken, zamanla bu kimliği kabuk değiştirmiş ve ikili bir çehreye bürünmüştür. Bunun en iyi örneği, Almanya’da 1960’lı yıllardan itibaren oluşan, bugün yarım asra yaklaşan, Türk göçmenlerin oluşturduğu edebiyattır.

Almanya’daki göçmen edebiyatına bakıldığında ilk dönem eserlerde Anadoluluğa çok fazla yer verildiği, bu kimliğin öne çıkarıldığı görülür. Nitekim Fakir Baykurt, Necati Tosuner, Dursun Akçam gibi yazarlarda Anadolu geleneklerini Almanya’da yaşatmaya gayret eden, Almanlarla işyeri haricinde iletişimi son derece az olan Türk işçilerin hayatlarından kesitler sunulur. Bunların içerisinde en çarpıcı örnek, Dursun Akçam’ın Dağların Sultanı romanıdır. Batı Avrupa’nın metropollerinde şalvarlarıyla, kaytan bıyıklarıyla, tespihleriyle yürüyen Anadolu insanlarının romandaki temsilcisi Şito, aşiret değer yargılarıyla yetişmiş, erkekliği adam öldürmek, kadın dövmek olarak algılayan biridir. Üç kişiyi öldürdükten sonra kaçak yollardan Almanya’ya gelen Şito, bu ülkenin kurallarına uyum sağlayamayınca savrulur ve yaşamın kıyısına düşer. Hiç kimse de elinden tutup yardım etmez. Bunun üzerine kimlik değiştirmesi, içinde yaşadığı toplumun kurallarını benimsemesi gerektiğini anlar. Ancak bunu da bilinçli bir şekilde gerçekleştiremez. Bir zamanlar dağların sultanı olan Şito, artık Kaffe Meran’da kadın pazarlayan biridir. Bu ve benzeri dramlar, göçmenlerin hayatında fazlasıyla gözlemlenmektedir.

Almanya’daki Türk göçmenlerin oluşturduğu edebiyat, onların sorunlarıyla birebir ilişkilidir. Kültür çatışması, yabancılaşma, kimlik sorunları, uyum problemi, yabancı düşmanlığı gibi göçmenin gündelik yaşamının bir parçası haline gelmiş konular yazarların da gündemini işgal etmiş ve zaten bildikleri bu sorunları ele alarak, bir yandan iç dünyalarını ve düşüncelerini dışavurmuşlar bir yandan da göçmenlerin taleplerine kulak tıkayan, onları dışlayan merkeze seslerini duyurmak istemişlerdir. Kimisi farklılığına vurgu yaparken, kimisi uzlaşmacı bir tavır takınıp iki toplumdan yana bir tutum sergilemiş, kimisi de ne Alman ne de Türk olmakla ilgilenmeyip kimlikler üstü bir yolu tercih etmiştir. Özellikle üçüncü kuşak yazarlardan Renan Demirkan, Alev Tekinay, Selim Özdoğan, Feridun Zaimoğlu gibi yazarlar melez bir edebiyatın yani Türk-Alman bir edebiyatın öncülüğünü yapmaktadırlar.

Başlangıçta “göçmen edebiyatı”, “konuk işçi edebiyatı”, “yabancı edebiyatı” gibi adlandırmalarla ötekileştirmeye maruz kalan bu edebiyat, adı hâlâ konulmamış olsa da Almanya’da en çok satanlar listesinde baş sıralarda yer almış romancılarıyla bugün, çoğunluğun baş ucunda yaşamaya devam etmektedir. Türkiye kökenli yazarlar, Almanya’nın önde gelen edebiyat ödüllerini almakta, böylece uzun zamandır ilk defa edebiyatın çatısı altında

bir uzlaşma zemini oluşturulmaktadır. Bu anlamda edebiyatçılara, entelektüellere büyük görevler düşmektedir. Yazarlar iki toplum arasında köprü vazifesi görerek yakınlaşmayı sağlayabilirler. Kimliklere vurgu yapmaktansa kimlikler üstü bir yaşama her iki toplumu hazırlayabilirler. Nitekim Almanya’da yaşayan Emine Sevgi Özdamar, *Die Brücke vom Goldenen Horn* (Haliç Köprüsü) romanında köprü metaforuyla aslında bir ayağı Türkiye’de bir ayağı Almanya’da olan çift kimlikliliğe vurgu yapar. Alev Tekinay ise, *Ağlayan Nar* romanında bu ikili yaşamı romantizm döneminden kalma doppelgänger (ikizleşme) izleğiyle anlatır. Alman bir şarkiyatçının Türkiye’de araştırma yaparken ikiziyle karşılaşması ve bu ikizinin bir halk ozanı olması Tekinay’ın kimlikler üstü bir olguya, insan olma olgusuna göndermesidir. Milliyet, kimlik, kültür derken ayrıştırılan insanlar aslında birbirlerinden hiç de farklı değildir.

Küreselleşmeyle gelen melez kimlikler, çoksesli kültürler artık birlikte yaşamının bilincine ermiş, ya da en azından yaşanan gerçekliği değiştiremeyeceğini anlayınca kabul etmek zorunda kalmış merkez ile çevre için, edebiyat dünyasında aslında çoktan sağlanmış bir barışla yeni bir mecraya girmektedir. Almanca yazılan ama Türkiye’yi anlatan romanlar, yeni bir dünyayı haber vermektedirler. Bir zamanlar insanca bir yaşama kavuşmak için geldikleri ülkelerde, dışlanan göçmenler bugün büyük bir zenginliğe sahiplerdir. Tek bir kimliğin içine sığınmaktansa iki kimlikten beslenme zenginliği, bu insanların büyük kayıpların sonucunda vardıkları son noktadır. Göçmenler yakaladıkları bu fırsatı yerinde kullanırlarsa, dünya belki de eskisinden daha yaşanır bir hal alacak, özellikle göçmen yazarlar sayesinde dünyanın her yeriyle köprüler kurulacak ve insanlık şemsiyesi altında bütün kimlikler birleşebilecektir.

Sonuç

Bütün insanlığın evi olan dünya, artık postmodern, küreselleşme, kimlik, merkez-çevre, evrensel-yerel, göç, kültür gibi kavramların uçtuğu bir yer haline geldi. Buna dünyadaki kaynakların yavaş yavaş tükenmesi nedeniyle, sahip olduğu iktidarı sürdürmek için kendisine her gün yeni pazarlar arayan, ekonomik gücü elinde bulunduran bazı çevrelerin, dünyayı büyük bir pazar haline dönüştürmeleri sebep olmuştur. İnsanlık artık bu büyük pazarın bir parçası olarak çılgınca tüketmekte ve daha biri bitmeden yenisini istemektedir. Böylelikle dev şirketler gittikçe büyümekte ve dünyayı avuçlarındaki bir bilye gibi oynatmaktadırlar. Onlar zenginleşirken, kaynakları tüketilmiş, ekonomileri bağımlı hale getirilmiş ülkelere yoksullaşmış; vatandaşları yerlerinden yurtlarından uzaklara göç etmeye mecbur bırakılmışlardır. 20. yüzyıl belki de tarih boyunca, bütün dünyada kitlesel göçlerin en fazla yaşandığı yüzyıl olmuştur.

Maddi hiçbir güçleri olmayan yoksul ülkelerin insanları, bavullarına yüzyıllardır sahip oldukları kültürel değerlerini doldurarak zengin ve modern

dünyanın yolunu tutarlar. Çocuklarına daha rahat bir hayat, daha iyi bir gelecek için geldikleri bu yerde hiç de güler yüzle karşılanmazlar. Gelenler “öteki” dünyanın insanlarıydı. Kendi dünyalarında olmamaları gerekirken, gemilere, trenlere, uçaklara dolup gelmişlerdi. Kapılar göçmenlerin yüzlerine bir bir kapatılır. En ağır, kazancı en düşük işlerde çalışmak zorunda kalan göçmenler bütün engellere rağmen hayata tutunup evlerine geri dönmezler. Çığ gibi büyüyen göçmenler zamanla, modern dünyanın en büyük sorunu haline gelirler. Bu insanlar dışlandıkça, daha fazla direnmekte, kendi yaşam biçimlerini, kültürlerini sürdürmekte, modern dünyaya uymayan davranışlarıyla kendilerini kabul ettirmeye çalışmaktaydılar. Onlar farklıydılar ve bu farklılıklarını muhafaza ederek, modernin bir parçası olmak istiyorlardı. Yaşamın her alanında kendilerini hissettiren bu insanlar, modern dünyanın yaşamına ortak oluyorlardı. Iain Chambers’in ifadesiyle “*üçüncü dünyanın müziklerinde, edebiyatlarında, yoksulluklarında ve nüfuslarında bastırılmış, madun kılınmış ve unutulmuş olanlar, birinci dünyanın ekonomilerini, şehirlerini, kurumlarını, medyasını ve eğlence dünyasını işgal ederek geri dönmektedirler*” (Chambers, 1995: 12).

Zengin ülkelerin kenar semtlerinde yaşayan bu insanlar, var olduklarını ve yaşadıklarını gösteren her yolu denemekten kaçınmıyor, gerektiğinde polisle çatışarak, çete kurarak, kültürel sembollerini üzerinde taşıyarak, sokaklarda anavatanından getirdiği dansı, müziği sergileyerek “biz buradayız” diyorlardı. Yaşadıkları ülkenin kültürel kodlarını reddederek kendisine ait olanı öne çıkaran göçmenler, kendi kimliklerini koruma ve yaşatma adına zaman zaman inatlaşmakta ve bir kimlik çatışmasının doğmasına sebebiyet vermektedir. Bu çatışma sadece göçmenin tetiklediği bir süreç değildir, karşı taraf kendi kurallarını dayatınca göçmen daha fazla kimliğine sarılmakta ve onu kaybetme korkusuyla her şeyi reddetmektedir.

Bütün çatışmalara, sorunlara rağmen göçmen ve onun karşısındakiler bir etkileşim sürecine girmiş bulunmaktalar. Zaman geçtikçe bu etkileşimin sınırları genişlemekte ve birbirini dışlamayan, fakat birbirine de benzemeyen yaşamlar oluşmaktadır. Afro-Amerikan, Türk-Alman şeklinde tezahür eden bu ikili kimlikler artık bütün dünyada yankılanmaktadır. Göçmen, melez bir kültürün doğmasını sağlamış ve pek çok zorlukla boğuşarak bunu kabul ettirmeye çalışmaktadır.

Melez kimlikli göçmenler, kendi müziklerini, danslarını, edebiyatlarını da oluşturmakta ve bunu bütün dünyaya pazarlamaktadırlar. Fransa’nın banliyölerinde doğan RAI müziği, Afrika dansı ve Arap melodileri dünyada göçmenliğin yeni yüzü olarak belirmektedir.

Göçmen, sadece ağır işlerde çalışmamış bir yandan da kendini ifade etmenin yollarını aramıştır. O, yaşadıklarını dile getirmek, kendini anlatmak istemiştir. Bu da “göçmen edebiyatı” denilen bir edebiyatın doğmasına yol açmıştır. Yaşadıkları ülkelerde edindikleri izlenimleri, yaşamışlıklarını

kültürel birikimleriyle, yerel değerleriyle birleştirip yeni bir edebiyat yaratmışlardır. İki kültürden beslenen bu edebiyat sayesinde sınırlar aşıyor ve farklı kültürler bir çatı altında birleştirilebiliyor. Göçmen yazarlar, bu anlamda büyük bir görevi sırtlanmış gibiler: Kültürleri kaynaştırmak ve melez kimlikler yaratarak önyargıları yıkmak.

Sonuç olarak göçle gelen bir kültür dünyayı şekillendirmeye başlamış durumda. Henüz yolun çok başında olunmasına rağmen, bugün pek çok aydının dillendirdiği “dünya vatandaşı” olma bilincinin yakın bir zamanda, Necip Fazıl’ın şu dizelerinde anlatıldığı gibi gerçekleşeceği ümidiyle:

*Herkesin dünyada varsa bir yeri,
Ben de “Bütün dünya benimdir!” derim (Akyüz, 1986: 941).*

KAYNAKLAR

- Akçam, Dursun. (1988). *Dağların Sultanı*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Akyüz, Kenan. (1986). *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Bektaş, Habib. (1999). *Cennetin Arka Bahçesi*. İstanbul: Can Yayınları.
- Chambers, Iain. (1995). *Göç, Kültür, Kimlik*. Çev: İsmail Türkmen, Mehmet Beşikçi. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hall, Stuart. (1998). Yerel ve Küresel: Küreselleşme ve Etniklik. *Kültür, Küreselleşme ve Dünya Sistemi*. Der: Anthony D. King. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Larrain, Jorge. (1995). *İdeoloji ve Kültürel Kimlik*. Çev: Neşe Nur Domaniç. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Maalouf, Amin. (2009). *Çivisi Çıkmuş Dünya, Uygarlıklarımız Tükendiğinde*. Çev: Orçun Türkay. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özdamar, Emine Sevgi. (1998). *Die Brücke vom Goldenen Horn*. Köln: Kiepenheuer&Witsch Verlag.
- Tekinay, Alev. (2005). *Ağlayan Nar*. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Yeğenoğlu, Meyda. (1995). Sömürge Sonrası Dünyada Göçmen Kimliği. *Mürekkep*, Kış, Bahar 95 (3-4), s. 78-82.